

s'ha carregat d'accs. calcades del castellà i d'ús gens digne d'imitació; *apurador*, *apurat*, *apurament* id.; Spitzer (*Literary Studies*, 1959, p. 5): «en el sentit d'esbrinar la veritat pura, l'explicació real, igual que en el Segismundo calderonià ("apurar, cielos, pretendo ---")⁵ és remunta, com és ben sabut, fins a un passatge de Sant Agustí; també és bo, i no recent, en el sentit de 'clarificar, precisar críticament i detinguda (*comptes, oli...*): «vi *apurat*: vinum defaecatum; té lo cervell quatre ventrellets --- en ells --- se *apuren* uns esperits¹⁰ grossos y sotils; los quals, après, baxen en lo tercer ventrellet ['ventricle'], hon se *apuren* més», OPou (*TbPu.*, 278).

Depurar: «aquells vapors spessexen lo àer; e --- al matí, la figura del sol, lo qual par major --- que en lo migdie, quant lo sozell e-l foc han *depurat* e digest lo àer ---: per ço car la --- ombra és menor en àer subtil, *depurat*, que en gros e confús», Lluïl (*Merav.*, NCL. II, 160); derivat savi comú a totes les llengües romàniques; *depuració* [Belv.], és clar que no és solament d'aplicació figurada o moral o biològica: Fontserè l'inclou com a equivalent de 'purificació' en el lèxic de *CiFiNat*. Ja també en Guillem de Cervera: «oracions natura / defos ab força geta, / premsa, mond' e *de-pura*» (195A, *bd*), *depurat*, *depuradament*, *depurador*,²⁵ *depuratiu*, *depuratori*.

El ll. PÜRĠĀRE 'purificador', 'purgar', és probable (encara que no tots els llatinistes hi creguin) que sigui derivat, o almenys afí, de PŪRUS. D'aquí el cat. *porgar* i *purgar*, que no sempre ni pertot s'han distingit en la forma que ho fa el cat. central mod. En general ha estat més o menys vàlida la distinció entre *porgar* 'llevar les porgadures garbellant' i alguna altra acc. amb predomini de l'aspecte immaterial; i d'altra banda *purgar* 'llevar les coses que embruten, que no convenen', especialment donar a algú un remei que el faci anar. Històricament i regionalment hi ha hagut variació i oscil·lacions. *Porgada* ja apareix en un doc. cancel·lès de 1305 (cf. *carvendre* a *VENDRE*), Finke, *Acta Ar. III*, 135. *Porgar* com a terme de cultiu ja en Eiximenis: «un camp --- mal pensat --- que, per bé que sia cavat ne *porgat* --- n'í torna a brotar», *Terç* (*DAG. s. v. terranc*).

En sentits diversos (no agrícoles ni medicals) n'apareixen exs. des d'antic, amb tots dos vocalismes; 'de-purar moralment': «lo just e dreturer punidor, qui *porga* e exercita los justs», AntCanals (*Scipiò*, NCL., 58); 'menstruar': «Ella anys havia / --- / quaranta y més: / la que tal és, / ja poc conceb; / com, qui vell cep / empeltar vol, / tart n'ha mallol; / mas puys *purgava* / d'ella sperava / que fill n'hauria», JRoig (*Spill*, 4485). Acostant-nos més a aquelles accs., també ho trobem molt amb u: «recuyt o broçat --- lo xirigot o la aygua que s *purga* quant se fa lo formatge ---», OPou (*TbPu.*, 198); «les gents no han acostumat de de-ju-nar: veus que quan ve a hora de tèrcia, ja volrien men-ja-r; e veus que la còlera *purge*, e ve lo desfeci; e per ço, haja paciència ---», StVicentF, ms. 278, *Quar.*, p. LII. «La líquor que lo peix *purga*: garum», OPou (*TbPu.*, 67).

En el sentit medicatiu també ho trobem des de l'Edat Mitjana, i adés amb o, adés amb u, tant en el verb com en el substantiu derivat per a 'purga': «Lo bon lit que tenits vos empatxa que lo ventre no pot fer sa labor, mas si jafets axí com vostre pare, no hauríets mester metge, ni *porga* ne crestiri: ço és jagués sets en terra, e aquí mal cubert: lavores lo fred vos faria temprar; mas yo hi sé altra medecina, que abans us hauria *porgat*, ço és per lo ventre bona lançada --- qui tot vos buidaria ---», Eiximenis, *Terç*, § 355 (NCL. VI, 55); i no obstant: «yo-m guardaria bé de pendre per marit hom --- com Boca-de-Far --- car no-m sé quina fi haurà la batalla, ni-m vull veure altra vegada en la dolor que-m só vista de perdre marit, e yo-l me veja matar devant, sens que no li pusca socórrer: no sinó que són *purgues* e restaurants aquells que ab lances e ab spases se donen!», *Curial* (NCL. I, 158.7, *purga* de nou aquí, III, 20, on l'acc. medicinal salta a la vista).

«DE MEDICINES: sagnar --- axarops; *purga*: potio; *pindoles* ---», OPou (*TbPu.*, 239). Avui es diu *purga* en el Princ., però *porga* en el P. Val. (J. G. M., «El Camí», 14-IV-1934; insisteix 1956, i igual EValor, c. 1950); «la *saulà* és bona per a *porga*» Líber, 1962; «és com la *porga* de Benito que feia efecte ans de pendre-la», Salvà (*Callosa d'En S.* II, 128). Altrement això allà ja era antic: «Del part callà; / qui calla atorga: / la amarga *porga* / del parturit, / dolor, morir, / per ço li resta», JRoig (*Spill*, 10432); receptes val. de Micer Joan, de 1466, *BABL VII*, 328. I en el verb: «qu' es *porgue*», MGadea (*T. del Xè I*, 37). També a Cerdanya: «*porgar*: purgar», AntCayrol (JPCerdà, *Cont.*, 65). Sobre la o, veg. encara Spitzer (*LexikK*, 85). Però també *purga* en conspicis i antics valencians: «si un hom era malalt e vol haver sanitat --- que haje exarop, e après *purga*», StVicentF (*Serm.* I, 68.11).

Avui en cat. central etc., *porgar* amb o es diu, per damunt de tot, de la garbellada del gra per deslliurar-lo de petites impureses: «hont ne teniu els mossos -viudeta igual? / ---Són al grané que *porgan*, valga'm Déu, val! / ---» porta la versió de Ripoll de la Cançó del Comte l'Arnau (MilàF, *Romllo.*, 78E). El ms. de StVicentF vacilla en la vocal: «una dona po-bra, volia *purgar* froment e manlevà un vexell de terra gran, per garbellar; axí com la dona *porgava* lo froment --- aquell vexell --- caygué e trencà s ---», *Quar.*, 99.83; «allí *pörgen*, a la borda ---» Tor de V. Ferrera (1932); «los cucs que en diuen tartanys, lo que fan és *purgá téra*» Llanera de Solsonès (1964).

DERIV.: *Porgador* (*porgadó*) la mena de garbell antic, més estès que l'erer (car no deixava passar el gra pels forats sinó només les porgadures), que s'usava després de batre, abans de fer-ho (com ara) amb *torn* (ventador mecànic), Cardós i Vall Ferrera (1932-34), a tots els pobles (salvant *purgadé*, propi de Tor), i així mateix a Ribag. (Llaguardes, 1957) etc.

Porgueres: «garbelladures o p.: acus, -eris, excrementum», «SUZIEDATS: la broça dels llogues ---; tota broça: quisquiliæ; les *porgueres*, vessura o escombriles;⁶⁰ acus, -eris», OPou (*TbPu.*, 326, 232); «Al gat, sarpa-